

SZÜLÉS KETTŐS IVARSZERVEKKEL, KÉT HÚGY- HÓLYAGGAL BIRÓ NŐNÉL.

Dr. Engel Gábor egyet. magántanártól.

I. Tábla.

Az ivarszervek ébrényi fejlődése felette bonyolult viszonyokat tüntet fel s csak is az újabb ébrénytani vizsgálatok kezdtek érthetővé és észlelhetővé tenni azon fejlődési rendellenességeket, melyeket az emberi szervezet talán egy szervében sem találunk oly gyakran jelen lenni és tudunk így makroszkopice is vizsgálatunk tárgyává tenni, mint az ivarszerveken létrejötteket.

Az ébrényi lét azon kora időszakában, midőn a nemi megkülönböztetés kérdését a gócesői vizsgálat se képes meghatározni, két egymás mellett fejlődő páros képlet — két csőrendszer — képezi az alapot, melyből az ivarszerv a további fejlődés folyamában felépül. A Wolff-féle vezetékek és a Müller-féle csöveknek — a fejlődés további menetében — egymáshoz való fordított kifejlődési viszonya határozza el a nemi különbözőséget. A Wolff-féle vezetékek tovább fejlődésével a Müller-féle csövek elcsenevészése következik be és csak durványosan maradnak meg egyes részeik (a Wóber-féle szerv, himhüvely, Miháلكovics), míg ha a tovább fejlődés a Müller-csővekre terjed ki, a Wolff-féle vezetékek jutnak hasonló sorsra (durványos Gartner-féle csövek, Kocks). Az egymás mellett párhuzamosan fekvő Müller-féle csövek egymás felé tekintő oldalaikkal összeferradnak és a közti fal eltünése után a női ivarszatornát képezik, melynek taglódásával az egyes ivarrészek későbbi alakjaikat nyerik el.

A két cső teljes egyesülése alsóbb rangú gerinceseknél nem történik meg a csövek egész hosszában, hanem csak egyes részleteikben, minek következtében ezeknél az ivarszatorna egyes részei kettős számban találhatók fel. Ha az alsó — distalis — rész egyesül, akkor egyes hüvely és két méh lesz jelen, mint a rágcslóknál (ro-

sores—nyúl), a felső — proximalis — rész egyesülése folytán pedig kettős hüvely és egyes méh található, mint az erszényeseknél (marsupialia).

A Müller-féle csövek egybeforradása Dohrn szerint azoknak középső és alsó harmadában kezdődik és innen terjed fel és lefelé; Mihálkovics szerint az összeforrás a női ébrényben nem is egy ponton, hanem a leendő méhszáj felett és alatt az ivarkötegnek egy nagyobb darabjában következik be egyszerre. Az összeforrás hiányos volta képezi alapját az ivarsatornán előforduló rendellenességeknek, melyeket úgy tekinthetünk, mint a gátolt fejlődés maradványait. Leszámítva azon eseteket, hol a Müller-féle csövek egészben vagy részleteikben durvánosan fejlődnek ki, csak azokat óhajtom felemlíteni, melyekben az elmaradt vagy meggátolt összeforrás hozza létre a rendellenességeket. A csövek egyesülési sorrendjéből indulva ki, a proximalis résznek hiányos összeforrása eredménye kép található a méhfenék közepén egy közepetti horpályt, mely kifejezettebb alakban a kétszarvú méhnél — uterus bicornis — látható. Az egyesülés hiánya kiterjedhet az egész méhre, a méhszájra, a hüvelyre s ennek megfelelőleg lesz az osztott méh — uterus septus — a két üregű méh — uterus bilocularis — a kettős méh — uterus didelphys —. A méh ezen változatai mellett lehet egyes vagy kettős méhszáj, egyes, sövényes, osztott vagy kettős hüvely — vagina simplex, septa, bipartita, duplex. Mindezen változatok egyenként, több részben vagy együttesen jelen lehetnek.

Az ébrényi lét egyes fejlődési mozzanatainak ismeretében észleleteink már annyira haladtak, hogy megközelítőleg meghatározni lehet a Müller-féle csövek egyes részleteinek egyesülési idejét és így az ivarsatorna egyes szakaszainak alakulását, vagy — tárgyunkra tekintettel — hogy mikor kezdődik valamely részlet összeforrásának elmaradása, attól azonban még távol állunk, hogy vizsgálatok által megállapíthassuk, vajjon mily befolyások következménye az elmaradt egyesülés s e részben legfeljebb csak azon általános vélelemmel palástolhatjuk hiányzó ismereteinket, hogy több és különböző talán egymástól függő vagy független tényezők szerepelnek az egyesülés megakadályozásában. E részben éppen oly nyílt kérdéssel találkozunk, mint annak meghatározásában, hogy mily ok vagy tényező dönti el a nemi különbözőséget. A kérdés megfejtését megközelítő lépéseknek

tekinthetjük a Thiersch és Krieger feltevéseit. Első szerint az öszszeforrás kimaradása a Wolff-féle testek erősebb kifejlődésével, egymásközi nagyobb távolságával és megkésett visszafejlődésével lehet kapcsolatban. Krieger szerint az egyesülést egy az allantois szárnak maradványából létesült szálagnak, a hólyag-végbél szálagnak — lig. rectovesicale — szokatlan kifejlődése akadályozhatja, a két eső proximalis része közé beékelődvén.

Más tényezők is vehetők fel az elősoroltakon kívül. Így felvehetjük, hogy mint a magzati lét későbbi szakáiban, úgy azon szakában is, melyben az ivarszervek képződése történik, az ébrényi test valamely kóros állapotnak lehet befolyása alatt, mely az ivarszervek fejlődésének menetére zavarólag hat. Azt sem lehet kizárni, hogy azon függesztő készülékek, melyek az ivarszervek helyzeti viszonyait meghatározzák, valamint a fejlődő hashártya lemezek az egyesülés akadályául szolgálhatnak. Így a csővektől az ivarmirigyekhez menő ivarmirigyfodor — mesoarium — mely később a széles szálagot — lig. lat. — képezi, továbbá a hengeres szálagok is — lig. rotund. — az általuk okozható vongálás által — lehetnek befolyással az egyesülés elmaradására. Mindezen feltevések erőművi úton igyekeznek megfejtetni a kérdést s a mint láthatjuk, csak a Müller-féle csövek proximalis részén történő egyesülés megakadályozását igyekeznek felvilágosítani, de homályban hagyják azon eseteket, melyekben az összeforrás elmaradása a csövek nagyobb részére vagy talán egész menetére kiterjed. Nem tévedünk hát, ha ily esetekre nézve több — előtünk még ismeretlen — tényező befolyását vesszük fel és a további vizsgálatokban hisszük a megoldás lehetőségét. A Müller-féle csövek önálló kifejlődését a madaraknál — aves — mint rendes jelleget találják, a mi ősi viszonyt — atavismus — mutat s lehet hogy idővel azon tényezőket fogjuk kutatni, melyek ez ősi viszonyt a felsőbb rangu emlősöknél megszüntették.

Daczára az eddig leirt számos rendellenes eseteknek, szükséges, hogy a viszonyok felnötteknél is tanulmányoztassanak, mert ily módon — ha másképp nem, deductio utján — sikerülni fog talán hiányzó ismereteinket kiegészíteni. Így pl. mig Kussmaul korszakot alkotó művében a kettős méhről — uterus didelphys — írja hogy eddig csak halvaszülöttek vagy korán elhalt gyermekeknél észleltetett és így az gyakorlati jelentőséggel még nem bír, azóta már ismerünk e

részben is eseteket, melyek nem csak mint természeti játékok, hanem mint gyakorlati jelentőségű fejlődési rendellenességek érdemelnek figyelmet és tanulmányozást.

Egy általam észlelt oly esetet akarok ismertetni, melynél a Müller-téle csövek egyesülése azok egész menetében elmaradt és így kettős méh, kettős méhszáj és kettős hüvely van jelen, kísérve még más — később leírandó — rendellenességektől. Ezen esetről a terhesség rendes végén szülés következett be. Az irodalomban csak néhány esetet találtam, melyek ismertetendő esetemhez megközelítőleg hasonlítanak. Ezek a Bonnet, Cooley, Ollivier, Benicke és a Dirner által leírt és ismertetett esetek.

L. Anna, 30 éves először szülő 1885 április 6-án d. e. 8 órakor szülőfájdalmakkal vétetett fel a szülőkérdőre. A kórodai bába által tett jelentésre, — hogy a szülőnőnél a külszemérmén különös elváltozások láthatók — az illetőt vizsgálat alá vettem és a következő jelen állapotot találtam:

A szőke nő jól táplált, izomzata erőteljesen fejlődött, arca harántirányban feltűnően széles, különben az arcz kifejezés elég intelligens, az arczbőr napfoltokkal fedett. Széles mell, jól kifejlődött emlőkkel és emlőbimbókkal. A has kerülete 92 cm., test magassága 153 cm. A fardomb vöröses fanszőrökkel fedett, de a fanizületnek megfelelő helyen a bőr 2 cm. szélességben teljesen szőrnélküli. A czombok szétartása mellett a következők voltak láthatók: A szemérem résznek megfelelőleg a középvonalban egy fénylő fehér külbőrrel bevont tyuktojás mekkoraságú dag, mely felfelé a fardomb szőrtelen része felé folytatódik, kissé felemelve a puha — könnyen összenyomható dagot, annak alsó lefelé néző felülete és a végbélnyílás között, tehát a gátnak megfelelőleg egy 3 cm. széles és hosszú bársonyszerű finom nyákhártya felület van, mely hátrafelé a végbélnyílásig terjed. A dag közepén egy hosszanti hegképlet szerű barázda látható.

A dagtól jobbra és balra egy-egy hüvely bemenet, melyeknek külső oldalán — tehát a czombok felé — jól kifejlődött és durva szőrökkel fedett nagy szemérem ajk fekszik. A dag azon benyomást teszi, mint ha a két hüvely bemenet befelé fekvő nagy szeméremajkainak összeforradása által fejlődött volna. Mindkét oldalt jól kifejlődött fitymával körülvevett esikló és azokból kiinduló kis ajkak. A belső kis

szeméremajkak a dagra mintegy reávanak vonva és a kifelé esők-nél valamivel kisebbek. A jobboldali csikló körülbelül 1 cm.-rel közelebb fekszik a fancsontokhoz, mint a baloldali. A csiklók alatt $1\frac{1}{2}$ cm-re egy-egy húgycsőnyílás. A jobb hüvely bemenetben a szűzör több helytt berepedezett és a defloreálás képét mutatja, a baloldali szűzör sértetlen körkörös hárttyát képez. A jobb szemérem féket a gáton levő jelzett nyákhártya felülettől egy $2\frac{1}{2}$ cm. széles, a bal szeméremféket egy 2 cm. széles bőrlebens választja el.

A végbél tágult, két harántujjat könnyen bebocsát. A jobb hüvely tág, a hüvelyes rész visszahúzódtott, a méhszáj 2 haránt ujjnyi — szélei simák, vékonyak — benne a feszülő magzat-hólyag, az előlfekvő rész magosan fekszik és biztosan meg nem határozható. A bal hüvely szűk, a mutató ujjat befogadja, a magosan fekvő baloldali hüvelyes rész 2 cm. hosszú, kemény tapintatú, a külső méhszáj ujjhegynyire nyitott. Az előfok (promontorium) nem érhető el.

A külső vizsgálat a következőket mutatja: a medence bemenetben egy nagyobb magzatrész tapintható, a hát és szivhangok balra, a méhfenékben a lobálható fej. A fancsontok izülete hiányzik az izvégek 2 cm.-re állanak egymástól, a köz a hasfalzat és lágy képletek által van kitöltve. A mellső felső csiptövisék távola 20·6 cm.; a csiptarajoké 24·5 cm. A külső conjugata — mellső mérési pontul a jobb fancsont izvége vétetvén fel — 19·4 cm. A keresztcsont felső részlete a rendesnél jobban besüppedve.

A szülőfájdalmak ritkán jelentkeznek és rövid ideig tartók. Meleg ülőfürdőt kapott $\frac{1}{2}$ óra tartammal. A magzatviz $2\frac{1}{2}$ haránt ujjnyi méhszájnál elfolyva a belső vizsgálat elől fekvő résznek a fart találta, mely mellett a jobb láb tapintható volt. A második időszak az erélytelen fájdalmak miatt 8 óra hosszat tartott, midőn a szülést extractio által fejeztem be. A szülés egyes szakainak tartama volt: kitágulási időszak $29\frac{1}{2}$ óra, kitolási 8 óra és a lepényi időszak 18 percz.

Az élő gyermek leány, hossza 49 cm.; súlya 2800 grmm; fejkerülete 32 cmtr. A szülés utáni vizsgálatnál a baloldali méh a kis medencében, hátradőlésben — retroversio — található meg, nagysága megfelel egy 2-ik hóban levő terhes méhnek. A bal hüvelyből semmi váladék. A jobb szeméremfék sértetlen maradt, mögötte — a külső szeméremajkra átterjedőleg — krajezárnyi horzsolt felület. Jobb méhszáj tátong, szélei berepedezettek. Külső tapintásnál a jobb méh a

középvonalban tapintható, előtte és oldalt két hullámzó — belső széleiken a hasfalak bemélyedésével körvonalozott kiemelkedés. A jobb húgycsöbe vezetett húgycsapon mintegy 120 grm., a bal húgycsöbe vezetett csapon 100 grm. vizelet távozott, mire a hasfalakon tapintott kiemelkedések eltűntek. Tehát két húgyhólyag van jelen.

A két fanizületi vég közötti táv az extractio alatt megfigyelés tárgyát képezte, de annak nagyobbodása nem volt észrevehető.

A gyermekágy láztalan. Az 5-ik és 6-ik napon a balhüvelyből — havi tisztulás szerű — kevés vér távozott. A jobb hólyagból magától ürül ki a vizelet, míg a baloldali hólyagot a 7-dik napig — naponta 2-szer -- csapolni kellett.

A 10-ik nap felkelt és — saját kívánatára — elbocsátatott. A kibocsátási vizsgálat ujólag meggyőzőtt a felvételi vizsgálatnál talált rendellenességek jelenlétére nézve.

Esetünkben tehát méh, méhszáj hüvely és húgyhólyag kettős számban van jelen, ezeken kívül még a fanizület hiánya s mindezek mellett emeli az eset érdekességét, hogy a terhesség rendes végén szülés észleltetett.

Az esetet — melynek párját az irodalomban felemlítve nem találom — és melyet részemről e nemben egyedülinek — unicum — tartok, az erdélyi muzeum-egylet 1885. május 15-diki orvosi szakülésen — bírálat végett — bemutattam.

Leírásomhoz pótlólag illetőtől a következő előzményi adatokat tudtam meg :

Anyja él, körülbelül 60 éves, egészséges. Nyolczan voltak testvérek, ezek közül 2 testvére férjezett és gyermekeik vannak. Arra nem emlékszik, hogy későn tanult volna járni. Kis kora óta szolgálatban állott s az által kereste kenyerét; utóbbi időben mind mosónő. Havi tisztulását 25—26 éves (!) korában kapta meg; 4 hetenként jelentkezett, először a jobb hüvelyből s midőn ez 2—3 napi tartam után szünni kezdett, akkor kezdődött a baloldaliból, de ebből csak 1 $\frac{1}{2}$ napig tartott és kevés volt. A tisztulás jelentkezése előtti napokban hát és hasfájdalmai szoktak lenni. A vizelet mindig a jobb oldali hólyagból kezdődött és annak szüntével a baloldaliból vizelet. A jobb oldali hólyagból 2—3-szor annyi vizelet távozik, mint a baloldaliból.

Állapota felől kis kora óta tudomással bir és erőltetett munkából származott sérvnek hitte. Először 18 éves korában közösült. A férfi — kivel törvénytelen házasságban él és kitől teherbe esett — állapotáról sokáig nem tudott, mivel ő — a közösülés könnyítése végett — a dagot ujjaival mindig balra toltta. E dag fárasztó munka, valamint székletét alkalmával valamivel nagyobbodik, de más kellemetlenséget nem okoz. Teherbe esése előtt néhány hónappal a dag teteje kisebesedett s ennek gyógyítása végett a kórházba került, hol a sebészi kórodán a dagból a seb kivágotott és összevarratott.*) Valószínűleg a dagon levő hosszanti heg ennek a maradványa. Nézete szerint ezen műtét által a dag nem sokat kisebbedett.

Illető nő a városról eltávozván, csak 8 hó mulva láttam újra, midőn beteg gyermeke miatt felkeresett. Belső vizsgálatnál mind két méhet egyenes állásban találtam, a jobb valamivel nagyobb, mint a bal, egymástól függetlenül mozgathatók. Havi tisztulás alatt is volt észlelésem alatt és csakugyan a tisztulás a baloldali méhből akkor kezdődött el, midőn a jobboldaliból már megszűnt. Biztos levén az iránt, hogy nem terhes, kutasszal is tettem vizsgálatot, a jobb méh ürbe 10 cmre, a baloldali 7 cmre lehetett behatolni. A kutaszok mozgatásával a két méhfenék egymáshoz közelíthető és eltávolítható sőt egymás mögé mozgatható. A bal hüvely szüizes állapota most is meg van. A két húgyhólyag jelenlétének ismérésére az egymás után végzett esapoláson kívül azon kísérletet is tettem, hogy az egyik oldaliba tejet a másik oldaliba vizet fecskendeztem be. Ha közlekedés volna a két hólyag között vagy egy hólyag volna két húgycsővel, akkor mindkét húgycsőven tejes víznek kellett volna eltávoznia. A jobboldali hólyag ürfogata a bal oldalihoz úgy aránylik, mint 4 : 3-hoz. Végbéli vizsgálatnál a mindkét oldali petefészkek kitapintható volt.

A mellékelt rajz híven igyekszik mutatni a külszemérem viszonyait; a húgycső nyílásokat a bevezetett húgycsapok jelzik; a nagy szemérem ajkak kissé széttartott helyzetben vannak felüntetve, mivel különben a dag szélessége folytán a rajz kevésbé lenne érthető.

Az areznak, valamint az egész testnek szélességi irányba való kifejlődése, melyet Erhart a kettős méhnél jellegzőnek tart, esetünk-

*) Ezen időben Brandt tnr. úr által az erdélyi muzeum-egylet orvosi szakülésén a beteg bemutatott.

nél csakugyan meg van. Daczára a fanizület hiányának a nő elég biztosan jár és képes nehéz munkát végezni.

Gyermeke — korához mérten jól fejlődik jelenleg 11 hónapos, s jární tud; fogai rendes időre jelentek meg; ivarrészein külsőleg semmi eltérés sem található.

A mily kevés támponttal birunk a kettős méh fejlődési okainak magyarázására, még kevésbbé tudjuk a két hólyag jelenlétét megfejtetni. Az allantois ébrény-helyzéke — *ebauche embryonnaire* — az ébrényi ntóbélből kinövő nyéllel ellátott hólyag. Az allantois nyél középrésze kitágul és képezi a húgyhólyagot — *vesica urin.* — míg alsó része a húgyivaröböllé — *sinus urogenitalis* — lesz, mely nőnél a hüvely tornácot — *vestibulum vagin.* — alkotja. Így feltételeznünk lehet, hogy azon tényező, mely a két hüvely bemenetet létrehozta, szerepel a két húgyhólyag képződésénél is.

Még vitás kérdést képez, vajjon az allantois egyes, vagy — az ivarszervek mintájára — kettős képletből épül fel; esetünkre tekintettel azt kell feltennünk, hogy kettős képlet képezi az alapot, különben a két hólyag és a két hüvelytornác jelenlétét nem tudnók magyarázni.

Nem lehet czélom, leirt esetünkre nézve — akár *deductio* útján — az észlelt rendellenességek fejlődésének mikéntje felől véleményt nyilvánítani, ismertetni kívántam esetünket egyszerűen Müller János ezen jelégjének szempontjából: „*Es ist nicht genug, schön und beredt die Erfahrung zu preisen, sondern die Erfahrung selbst und die unermüdliche Beobachtung ist nöthig.*“

